

Ályktanir
24. ársþings SSNV
2016

Efnisyfirlit

Almennt um atvinnu- og byggðamál.....	2
Landbúnaður og sjávarútvegur.....	2
Náttúruauðlindir	2
Auðlindagjöld.....	3
Iðnaðaruppbygging.....	3
Ferðaþjónusta	3
Vegasamgöngur / Vegakerfið.....	4
Almenningssamgöngur.....	4
Netsamgöngur	4
Nýjar atvinnugreinar	4
Sóknaráætlun landshluta	5
Íbúáþróun	5
Þjónusta hins opinbera	5
Málefni sveitarfélaga.....	6
Lokaorð	6

24. ársþing SSVN, haldið í Skagafirði 21. október 2016, samþykkir eftirfarandi ályktanir sem allar miða að eflingu byggða og bættum búsetuskilyrðum á Norðurlandi vestra

Almennt um atvinnu- og byggðamál

Á síðustu árum og áratugum hafa orðið gríðarlegar breytingar á grunnatvinnuvegum þjóðarinnar. Sjávarútvegur og landbúnaður voru þeirra mikilvægastir og eru enn mikilvægir þættir í verðmætasköpun þjóðarinnar en nýjar greinar eru sífellt að verða þýðingarmeiri fyrir þjóðarbúið. Má þar nefna stóriðju, ferðaþjónustu og ekki síst hátækniíðnaðinn.

Það er grundvallarkrafa að íbúar og atvinnulíf á Norðurlandi vestra búi við svipuð starfsskilyrði og atvinnulífið á þéttbýlli og fjölmennari svæðum, a.m.k. hvað varðar aðgang að opinberum aðilum og þjónustu þeirra. Má þar nefna aðgang að háhraðaneti, að afhending raforku sé í sem bestu lagi, að flutningskostnaður sé jafnaður betur en nú er og að tekið verði tillit til kostnaðar við að leita til opinberra aðila sem ekki eru innan landshlutans, til dæmis í gegnum skattkerfið.

Einnig er brýnt að ríkisvaldið leitist við að skilgreina hvaða þjónustu það vill veita í landshlutanum og endurgreiði einstaklingum og fyrirtækjum þann aukakostnað sem þau verða fyrir vegna tiltekinnar þjónustu sem ekki er til staðar í landshlutanum en stendur fólki og fyrirtækjum annarra landshluta til boða í sinni heimabyggð.

Landbúnaður og sjávarútvegur

Í grunninn eru sjávarútvegur og landbúnaður enn mikilvæg undirstaða búsetu á Norðurlandi vestra. Afar mikilvægt er því fyrir íbúa landshlutans að þessar greinar búi við stöðugleika frá hendi stjórnvalda þannig að þeir sem starfa innan þeirra geti gert sínar framtíðaráætlanir í sæmilegri vissu um að ríkisvaldið breyti ekki starfsskilyrðunum þeirra í grundvallaratriðum.

Þegar lög um kvótasetningu í sjávarútvegi voru sett á sínum tíma mátti öllum vera ljóst að stórfelld samþjöppun yrði í greininni með þeim afleiðingum að til yrðu stærri en færri fyrirtæki og að hagkvæmni greinarinnar yrði meiri en hún hafði nokkru sinni verið. En afleiðingarnar urðu einnig þær að atvinnutækifærin færðust til og er það sú staða sem blasir nú við víða um land. Hefur Norðurland vestra ekki farið varhluta af þeirri þróun. Kvótasetning í landbúnaði hafði einnig áhrif í þessa átt.

Stjórnvöld verða að axla ábyrgð á afleiðingum svo stórfelldra kerfisbreytinga með fullnægjandi hætti þannig að ekki fjari undan heilu byggðalögunum eins og raunin hefur orðið með kvótasetningu í sjávarútvegi.

Náttúruauðlindir

Norðurland vestra er ríkt af auðlindum. Gróðurfar, bæði í byggð og á afréttum, gerir það að verkum að sá landbúnaður sem stundaður er í landshlutanum gengur ekki á gæði landsins. Því er ekki svo varið allstaðar á landinu. Því ber að efla þær greinar sem frá náttúrulegu tilliti henta þessu svæði vel, s.s. sauðfjár- og nautgripabúskap, og tryggja að afkoma bænda verði

með viðunandi hætti. Auðlindir sjávar hafa verið nýttar í landshlutanum frá örófi alda og ber stjórnvöldum skylda til að sjá til þess að svo geti verið áfram.

Orkuauðlindir eru nokkrar í landshlutanum og ber þar Blönduvirkjun hæst en víða í landshlutanum hefur lághitaorka verið virkjuð, aðallega til húshitunar. Efla ber rannsóknir á nýtingu lághitaorku til rafmagnsframleiðslu. Kannaðir hafa verið kostir þess að reisa vindmyllugarð við Blöndu og mætti vel skoða þá kosti víðar í landshlutanum. Ferðaþjónustan nýtur einnig góðs af auðlindum svæðisins, náttúrufari, sögu og menningu.

Mikilvægt er að stjórnvöld starfi með íbúum Norðurlands vestra þegar kemur að því að meta og nýta auðlindir landshlutans.

Auðlindagjöld

Mikið hefur verið fjallað um auðlindagjöld á undanförunum árum. Flestum finnst sjálfsagt og eðlilegt að þær greinar sem nýta auðlindir lands og sjávar greiði fyrir afnotin án þess þó að greinarnar beri af því meiri kostnað en ásættanlegur er.

Það er afar mikilvægt að auðlindagjöld séu nýtt til að efla búsetuskilyrði á landsbyggðinni.

Hvað varðar aukna gjaldtöku í ferðaþjónustu á það sama við, hana þarf að innheimta, hvaða nafn sem gjaldið fær eða hvaða aðferð menn vilja hafa við innheimtu þess, þá verður gjaldið að renna til uppbyggingar á landinu öllu.

Iðnaðaruppbygging

Sveitarfélögin í Austur-Húnavatnssýslu, ásamt Húnaþingi vestra og Sveitarfélaginu Skagafirði, hafa lýst vilja til samvinnu um iðnaðaruppbyggingu við Hafursstaði í Austur-Húnavatnssýslu. Í ljósi mikillar og stöðugar fækkunar íbúa landshlutans er þýðingarmikið að sveitarfélögin fái stuðning hins opinbera til þess að kanna þá kosti sem uppi geta verið í stóriðjumálum og henta landshlutanum, m.a. með tilliti til náttúrugæða.

Því ber að þakka framlag til þessa máls á fjárlögum ársins 2016 en jafnframt að krefja stjórnvöld um áframhaldandi og aukinn beinan fjárstuðning við uppbyggingu iðnaðarkosta í landshlutanum, sbr. þingsályktunartillögu 10/143 sem samþykkt var 15. janúar 2014. Gerð er skýlaus krafa um að öll orkuöflun í landshlutanum verði nýtt til atvinnueflingar á svæðinu.

Ferðaþjónusta

Ferðaþjónusta hefur verið vaxandi atvinnugrein frá hrúni. Á Norðurlandi vestra eru starfandi öflug fyrirtæki í ferðaþjónustu og hefur verið töluverð uppbygging innan greinarinnar á síðustu misserum. Vöxtur greinarinnar hefur þó alls ekki náð þeim hæðum sem orðið hefur á þeim svæðum sem næst liggja flugvöllinum í Keflavík.

Það er mikilvægt fyrir greinina í heild og samfélagið allt að ferðaþjónustan blómstri um land allt. Þar skiptir aðkoma stjórnvalda verulegu máli. Nánast allt millilandaflug fer um Keflavík, þó svo að minnsta kosti tveir aðrir flugvöllir á landinu geti nú þegar tekið við hluta þeirrar umferðar. Einnig þykir rétt að benda á að á sínum tíma þóttu skilyrði við Sauðárkróksflugvöll vera bestí kosturinn sem varamillilandaflugvöllur að mati sérfróðrar nefndar á vegum Alþingis.

Stjórnvöld verða að hafa þann kjark til að bera sem þarf til að taka pólitískar ákvarðanir um t.d. uppbyggingu millilandaflugs á öðrum stöðum en í Keflavík.

Vegasamgöngur / Vegakerfið

Það er afar brýnt fyrir íbúa og atvinnulíf að ráðist verði í markvissa uppbyggingu vegakerfisins í landshlutanum. Nú er svo komið að ástand vega á svæðinu er farið að standa atvinnulífínu, t.d. ferðapjónustu fyrir þrifum. Einnig heyrst að íbúar veigri sér við að senda börn með skólabílum vegna ástands vega á svæðinu. Um 13% vegakerfis landsins er á Norðurlandi vestra og verður að gera þá kröfu til stjórnvalda að þau tryggi fjármuni til viðhalds og eðlilegrar endurnýjunar samgöngumannvirkja.

Almenningssamgöngur

SSNV hefur um nokkurt skeið rekið almenningssamgöngur í samstarfi við önnur landshlutasamtök. Byggir sá rekstur á samningi milli landshlutasamtakanna og Vegagerðarinnar. Notendum þjónustunnar hefur fjölgað jafnt og þétt en nú í sumar hefur þeim þó fækkað frá fyrra ári.

Þegar landshlutasamtökin tóku við þessum rekstri var gert ráð fyrir að um nokkurskonar sérleyfi væri að ræða en það hefur ekki haldið og hafa nokkrir aðilar keyrt leiðina yfir háannatíma en dregið sig út yfir vetrartímann. Er þetta andstætt hugmyndinni um sérleyfi þar sem skilyrði er m.a. að um heilsársstarfsemi sé að ræða.

Gera verður þá kröfu til stjórnvalda að þau tryggi almenningssamgöngur í sessi með traustari lagaumgjörð og/eða tryggari fjármögnun.

Netsamgöngur

Áætlun ríkisvaldsins, sem nefnd hefur verið Ísland ljóstengd, hefur skilað árangri í bættum netsamgöngum á Norðurlandi vestra. Því miður hafa netsamgöngur ekki verið skilgreindar sem grunnþjónusta og þess vegna er það undir sveitarstjórnnum komið á hverjum stað að koma netsambandi til íbúa þar sem fjarskiptafyrirtækin sjá sér ekki hag í að leggja ljósleiðara. Gera verður þá kröfu til stjórnvalda að þau skilgreini netsamgöngur sem grunnþjónustu og að íbúar landsins, hvar sem þeir búa, sitji við sama borð hvað þennan þátt varðar. Aðgangur að hröðu og góðu netsambandi verður sífellt mikilvægari fyrir íbúa og er fullvíst að skortur á því hefur hamlandi áhrif á byggðaðróun.

Nýjar atvinnugreinar

Nokkrir sprotar í vísinda- og hátækniiðnaði eru á Norðurlandi vestra. Nú er það staðreynd að slíkir sprotar þrífast best í nábýli við háskóla og rannsóknarstofnanir. Því er afar mikilvægt að einhverjir hvatar séu til staðar til þess að þannig fyrirtæki geti sett sig niður annar staðar en við hlið ofangreindra stofnana.

Vísinda- og hátækniyrirtæki á landsbyggðinni þurfa alveg eins mikið á samstarfi við fyrrgreinda aðila að halda eins og önnur slík fyrirtæki. Því er mikilvægt að þau njóti ívilnana kjósi þau að setja sig niður á Norðurlandi vestra.

Sóknaráætlun landshluta

Sóknaráætlun hefur sýnt sig í að geta orðið ágætis tæki til eflingar landshluta, það er að segja að því marki sem hægt er að nota hana m.v. þá fjármuni sem til verkefnisins renna og þá þætti sem sóknaráætlun nær yfir. Til þess að sóknaráætlun hafi þó verulega þýðingu þurfa að koma í verkefnið meiri fjármunir en einnig er mikilvægt að sóknaráætlanir taki til fleiri þátta en nú er.

Brýnt er að hnýta betur saman þær stofnanir, sem vinna að byggða-, atvinnu- og nýsköpunarmálum og að þær hafi það fjárhagslega og þekkingarlega afl sem þarf til að takast á við það mikilvæga verkefni að aðstoða íbúa við að halda landinu í byggð.

Íbúapróun

Íbúum landshlutans hefur fækkað nánast stöðugt frá 1900. Á árunum frá 1950 til 1990 var þó ákveðinn viðsnúningur á þessari þróun. Ástæður þessa viðsnúnings á sjötta áratugnum má rekja til aðgerða stjórnvalda tengdum landbúnaði og sjávarútvegi. Því miður hefur sótt í sama farið enda virðist vilja til verksins hafa skort af hálfu stjórnvalda.

Á síðustu 20 árum hefur íbúum landshlutans fækkað um tæplega 1.200 manns og í aldursflokknum 0-50 ára hefur fækkað umtalsvert meira eða um tæplega 1.650 manns. Það þarf því ekki einu sinni ríkt ímyndunarafi eða spádómsgáfu til að átta sig á hvert stefnir á næstu áratugum ef ekkert verður að gert.

Þjónusta hins opinbera

Íbúar Norðurlands vestra gera sér grein fyrir því að ekki er mögulegt að ríkið veiti öllum íbúum landsins sömu þjónustu í þeirra heimabyggð. Afar mikilvægt er að ríkisvaldið skilgreini heildstætt hvaða þjónustu skuli standa íbúum til boða í þeirra heimabyggð og hvaða þjónustu íbúar skuli sækja annað. Vel er skiljanlegt að ekki sé mögulegt að veita t.d. fullkomnustu heilbrigðisþjónustu nema á Landspítalanum en það er dapurlegt til þess að hugsa að engin fæðingarþjónusta er lengur í landshlutanum og er það með öllu óásættanlegt. Það er ekki auðvelt að sannfæra ungt fólk um að setjast að í landshlutanum þegar þessarar þjónustu nýtur ekki við.

Gera verður þá kröfu að grunnþjónusta, s.s. heilsugæsla og löggæsla, sé sem næst íbúunum. Á undanförunum árum hefur verið þrengt að þessum þáttum, eins og flestum öðrum í landshlutanum. Íbúar landshlutans ætlast til þess af stjórnvöldum að búið sé þannig að þessum mikilvægu þáttum að íbúar finni fyrir öryggi og upplifi sig í öruggu umhverfi, bæði hvað varðar heilbrigðisþjónustu og ekki síður löggæslu. Krafa hlýtur því að vera sú að lögreglan hafi úr meiri fjármunum að spila þannig að fleiri lögreglumenn verði ráðnir til starfa til að sinna öryggi íbúa.

Það sama á við um heilsugæsluna. Það er afar mikilvægt að hún sé sem best mönnum, m.a. með föstum starfsmönnum, þannig að eftirfylgni við þá sem til heilsugæslunnar leita verði markvissari.

Gera verður þá kröfu að sú þjónusta sem auðvelt er að veita, t.d. í gegnum internetið, standi öllum landsmönnum til boða. Má þar t.d. nefna þjónustu Háskóla Íslands og margra annarra stofnana sem allir landsmenn halda uppi með sköttum sínum.

Krefja verður stjórnvöld um að þau tryggji búsetujafnrétti, þ.e. að þeir sem þurfa að sækja

þjónustu fjarri sinni heimabyggð, t.d. heilbrigðisþjónustu, fái það bætt með einhverju móti. Einnig verður að krefjast þess af stjórnvöldum að stofnanir þeirra, s.s. Íslandspóstur, starfi í samræmi við lög sem um þær gilda.

Málefni sveitarfélaga

Sveitarfélögin hafa á liðnum árum og áratugum tekið við verkefnum, sem áður tilheyrðu ríkinu. Almennt er ánægja með það að stjórnun þjónustunnar sé færð nær notendunum en reglan hefur einnig verið sú að ekki hafa fylgt nægjanlegir fjármunir með verkefnunum frá hendi ríkisins. Nærtækt dæmi er yfirfærsla málefna fatlaðs fólks frá ríki til sveitarfélaga. Gera verður þá kröfu til ríkisins að nægjanlegir fjármunir fylgi verkefnum og að fjármögnun fylgi síðari tíma breytingum. Það gengur ekki upp að ríkið misnoti vald sitt til breytinga á umhverfi viðkomandi málaflokka án þess að því fylgi fjármunir og að um það sé samið við sveitarfélögin.

Afar mikilvægt er að sveitarfélögin hafi fjárhagslegan styrk til að takast á við verkefni sín, sem eru í stöðugri þróun. Má í því sambandi nefna auknar kröfur og álag á sveitarfélögin í tengslum við fjölgun ferðamanna til landsins. Af þeim sökum þarf stöðugt samtal og samvinnu um skiptingu fjármuna milli ríkis og sveitarfélaga og þau verkefni sem sveitarfélögunum er ætlað að sinna.

Lokaorð

Nú árar vel í þjóðarbúskapnum að því er virðist. Það er góður gangur í flestum greinum atvinnulífsins, sjávarútvegurinn blómstrar, stóriðjan gengur vel og hefur skilað þjóðinni miklum ávinningi, ferðaþjónustan er nánast á ólöglegum hraða í vexti, hugbúnaðar- og hátæknifyrirtæki eru daglega á síðum dagblaðanna að gera samninga og stækka og eflast.

Er þá ekki allt í sóma? Nei, því miður er það ekki svo því að það virðist vera að hagvaxtarvélín hafi ekki komist yfir Holtavörðuheidiðina, hvorki í þessari hagsveiflu eða í mörgum hinum fyrri. Nú þurfa stjórnámálamenn að sýna fram á að þeir hafi vilja til þess að aðstoða íbúa Norðurlands vestra við að efla landshlutann og fjölga atvinnutækifærum, auk þess að gera það á annan hátt ákjósanlegt fyrir ungt og vel menntað fólk að lifa og starfa á Norðurlandi vestra.

Reynsla fyrri ára sýnir að vilji er allt sem þarf, þ.e. vilji stjórnvalda, heimamenn eru tilbúnir.